

СТРУКТУРА ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ФІНЛЯНДСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

Котенко О.В., Руднік Ю.В.

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті проаналізовано систему професійної підготовки вчителя початкової школи у Фінляндській Республіці. Розглянуто її структуру та зміст. Авторами охарактеризовано організаційний та змістовий аспекти підготовки вчителя початкової школи. Досліджено структуру типової освітньої програми підготовки вчителів початкової школи у Фінляндській Республіці на прикладі Ювяскюльського університету. Обґрунтовано та систематизовано чинники, що забезпечують якість освітньої системи Фінляндської Республіки вцілому та професійної підготовки вчителя початкової школи.

Ключові слова: педагогічна освіта у Фінляндській Республіці, професійна підготовка, вчитель початкової школи, зміст та структура освітньої програми, інноваційні технології навчання.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження процесу професійної підготовки педагога у Фінляндській Республіці обумовлено освітнім курсом України на інтеграцію до європейського та світового освітнього просторів. Вибір досліджуваної країни не є випадковим, оскільки, як зазначено у науковій літературі [2, с. 309], професія педагога у Фінляндській Республіці одна з найпрестижніших, а конкуренція серед майбутніх абітурієнтів досить серйозна. Так, загальна кількість вступників на спеціальність «Початкова освіта» (на етапі першого вступного тесту з фінської мови) у 2011 р. становила 8856, з яких було обрано 811, 2012 р. – 11976 (з них обрано 879), 2013 р. – 12493 (з них обрано 886), що у середньому становило 12 осіб на місце [11]. До того ж, за результатами Міжнародного дослідження якості читання і розуміння тексту PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study), Міжнародної програми з оцінювання освітніх досягнень учнів PISA (Programme for International Student Assessment) та Організації економічного співробітництва та розвитку OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), Фінляндська Республіка займає лідерські позиції за рівнем і якістю шкільної освіти, постійно посідаючи перші місця в різних предметних галузях [1, с. 300].

Проблема вивчення та впровадження провідного європейського досвіду підготовки педагогічних кадрів тривалий час входить у коло наукових інтересів багатьох дослідників. Більшість з них присвячена вивченню системи професійної підготовки педагога у країнах Центральної та Західної Європи. Досвід країн Північної Європи (Скандинавських країн) також представлений у теорії педагогічної освіти. Так, С. Гринюк у своєму дисертаційному дослідженні розглядала професійну підготовку майбутніх учителів іноземних мов в університетах Фінляндської Республіки, Н. Кошарна – систему педагогічної підготовки у Швеції, В. Семілетко – систему підготовки педагогічних кадрів у Норвегії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури засвідчив значну зацікавленість науковців щодо функціонування системи професійної підготовки педагогів та особливостей організації освітнього процесу у Фінляндській Республіці. Це підтверджують багато-

чисельні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених. Науковці І. Жерноклеєв, К. Ходорківська висвітлюють досвід реформування підготовки майбутніх учителів у системі вищої педагогічної освіти, Л. Ляшенко – реформування професійної освіти у Фінляндській Республіці, С. Калашнікова – забезпечення якості вищої освіти, Н. Базелюк – розвиток системи педагогічної освіти в історичній перспективі, Л. Волинець – забезпечення якості загальної середньої освіти, В. Бутова, В. Загвоздкін – розвиток системи шкільної освіти, Д. Володін – специфіку сучасної шкільної освіти, М. Бражник – особливості системи оцінювання у шкільній освіті та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на достатню вивченість освітньої системи Фінляндської Республіки, проблема професійної підготовки вчителів початкової школи, зокрема її змісту залишається малодослідженою.

Відтак, **мета статті** – здійснити аналіз змістового та організаційного компонентів професійної підготовки вчителя початкової школи у Фінляндській Республіці, систематизувати та узагальнити чинники, що забезпечують її якість.

Виклад основного матеріалу дослідження. Університетський сектор Фінляндської Республіки поділяється на два типи навчання: політехнічне і університетське, і представлений 10-ма багатопрофільними університетами, 3-ма політехнічними, 3-ма економічними вищими школами, 4-ма академіями мистецтв. Претендентами на здобуття університетської освіти можуть бути громадяни, які успішно склали випускні екзамени (matriculation) та мають 12 річну загальну освіту [4, с. 155].

У Фінляндській Республіці вищі навчальні заклади опікуються професійною підготовкою таких вчителів, як-от: вихователь дитячого садка (kindergarten teacher), вчитель початкової школи (classroom teacher), вчитель-предметник (subject teacher), вчитель у сфері спеціальної освіти (special education teacher), вчитель у сфері професійно-технічної освіти (vocational education teacher) та вчитель-андрагог, який забезпечує реалізацію освіти упродовж життя (adult education teacher). Питому вагу від загальної кількості здобувачів вищої педагогічної освіти

становлять саме спеціальності вчителів початкової школи та учитель-предметник [10].

Як відомо, педагогічна освіта у Фінляндській Республіці одна з найбільш конкурентоспроможних галузей на рівні магістратури. Вона є базовим кваліфікаційним рівнем, як для вчителів початкової, так і для вчителів середньої школи з 1978 р. [1, с. 301]. Сьогодні професійна підготовка вчителів здійснюється у восьми університетах країни, а саме: (Гельсінський університет (University of Helsinki), Східнофінський університет (University of Eastern Finland), Юваскюльський університет (University of Jyväskylä), Лапландський університет (University of Lapland), Університет Оулу (University of Oulu), Університет Тампере (University of Tampere), Університет Турку (University of Turku), Університет «Академія Або» (Åbo Akademi University) (на факультетах освіти, факультетах підготовки вчителів, у педагогічних школах при університетах (teacher training schools), де студенти проходять педагогічну практику тощо), а також в політехніках, які займаються професійною підготовкою педагогічних кадрів сфери професійно-технічної освіти [1, с. 303].

Як зазначає фінський дослідник Оллі-Пекка Малінен, якість освіти у Фінляндській Республіці взаємозалежна від якості професійної підготовки педагогів [7], про що зазначено у звіті Організації економічного співробітництва та розвитку OECD від 2012 р. [8]. Зауважимо, що університети самостійно визначають умови прийому та критерії, за якими відбуватиметься набір на педагогічні спеціальності. Останнім часом відбір студентів здійснюється шляхом двофазових вступних іспитів, що окрім теоретичної підготовки дають змогу продіагностувати абітурієнтів щодо їх умотивованості та готовності до роботи в системі суб'єкт-суб'єктної взаємодії [7]. Перший етап – тест на знання предмета, другий – інтерв'ю. Останнє з вищезазначених оцінюється двома членами

приймальної комісії. У співбесіді зазвичай беруть участь шкільний вчитель та представник департаменту підготовки вчителів.

Проаналізуємо структуру другого етапу вступної компанії, на прикладі вимог Гельсінського університету [9]. Типова структура тексту, який пропонується для ознайомлення вступникам, як правило, пов'язаний з конкретним предметом, або викладанням загалом. Час відведений на цю частину іспиту становить 20 хвилин. Після цього 15 хвилин триває інтерв'ю, що передбачає бесіду за текстом та інформацією, вказаною абітурієнтом у спеціальній формі (the Background Information Form), яка не впливає на отримані бали, а є лише супровідним матеріалом. Мета інтерв'ю – оцінити відповідність абітурієнта вчительській професії, рівень умотивованості до роботи в системі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, готовність вирішувати різні життєві ситуації.

До прикладу, максимальна кількість вступників, які були визначені для інтерв'ю у Гельсінському університеті за даними 2016 р. – 38 (у півтори рази більше, ніж кількість абітурієнтів, що були прийняті на навчання) [9]. Максимальна кількість балів за інтерв'ю – 10 (мінімальний прохідний бал – 4). Про жорстку конкуренцію свідчить й набір на спеціальність вчитель-предметник (subject teacher), що становить від 10 до 50% залежно від предмету та учитель початкової школи (classroom teacher), що складає 10% від усіх абітурієнтів [6]. Щодо працевлаштування, то лише 12% з 30% кращих випускників педагогічних факультетів відбираються у школи [2, с. 309].

Не зважаючи на наявність окремої спеціальності учитель початкової школи (classroom teacher), у 1-6 класах можуть працювати вчителі будь-якої кваліфікації, що суттєво розширює можливості працевлаштування для фахівців педагогічних спеціальностей. Вибір кандидатів на посади залишає за собою навчальний заклад.

Таблиця 1

Структура і зміст підготовки вчителя початкової школи (300 кредитів (кр.))

Бакалавр – 180 кредитів		Магістр – 120 кредитів
Освітній блок – 63 кредити		Освітній блок – 80 кредитів
Основне навчання – 25 кр.	Предметне навчання – 38 кр.	Поглиблене навчання – 80 кр.
Взаємодія і співпраця – 5 кр.	Взаємодія і співпраця – 6 кр.	Поглиблені феноменологічні навчання 1: індивідуальне і групове навчання – 8 кр. (4+4 кр.)
Навчання і управління – 5 кр.	Громада і суспільство – 5 кр.	Поглиблені феноменологічні навчання 2: шкільна громада і суспільство – 6 кр.
Освіта, суспільство і зміни – 5 кр.	Освітній менеджмент – 1 кр.	Поглиблені феноменологічні навчання 3: блок самостійної роботи – 7 кр.
Наукове мислення і знання – 5 кр.	Створення наукового знання: якісні дослідницькі методи – 5 кр.	Дослідницькі методи – 3 кр.
Компетентність та експертиза (педагогічна практика) – 5 кр.	Створення наукового знання: кількісні дослідницькі методи – 5 кр.	Семинар з наукової роботи 1 і семінар з наукової роботи 2 – 10 кр. (5+5)
	Семинар і бакалаврська робота – 10 кр. (тест зрілості)	Магістерська робота – 30 кр. (тест зрілості)
	Компетентність та експертиза (педагогічна практика 2) – 6 кр.	Компетентність та експертиза (педагогічна практика 3,4) – 16 кр. (8+8)
Мультидисциплінарне навчання – 60 кр.		
Вибіркове навчання – 12 кр.		
Навчання з другорядних предметів (спеціалізація) – 25 кр.		35 кр.
Мова і комунікація – 20 кр.		5 кр.

Щоб одержати ступінь бакалавра за спеціальністю вчитель початкової школи відповідно до навчального плану Ювяскюльського університету [5] необхідно набрати 180 кредитів ECTS, ступінь магістра – 120 кредитів ECTS. Детальна структура і зміст підготовки вчителя початкової школи наведені у таблиці 1.

Блок мультидисциплінарного навчання охоплює: вступ до мультидисциплінарних досліджень (4 кр.); основні навчальні модулі (29 кр.): фінська мова і література (3 кр.), історія і суспільні науки (2 кр.), релігія і етика (2 кр.), мистецтво (3 кр.), фізична освіта і здоров'я (4 кр.), математика (3 кр.), музика (3 кр.), технологічна освіта і мистецьке рукоділля (2 кр.), текстильне рукоділля (2 кр.), екологія і природознавство (5 кр.); прикладні навчальні модулі (22 кр.): фінська мова і література (3 кр.), історія і суспільні науки (2 кр.), релігія і етика (2 кр.), мистецтво (2 кр.), фізична освіта і здоров'я (2 кр.), математика (2 кр.), музика (2 кр.), технологічна освіта і мистецьке рукоділля (2 кр.), текстильне рукоділля (2 кр.), екологія і природознавство (3 кр.); інтегровані перехресні тематичні модулі (4 кр.), мультидисциплінарний навчальний підсумковий семінар (1 кр.). Відтак, вищезазначений блок включає міждисциплінарні предмети, що традиційно пропонуються у початковій школі.

У представлених прикладах освітніх програм підготовки вчителів початкової школи чітко прослідковується тенденція рівномірного перерозподілу теоретичної та практичної складових їх змісту, що на наш погляд, не лише визначає послідовне ускладнення освітньої програми відповідно до принципу спірально-концентричного сходження, але й формує цілісність світогляду майбутнього вчителя, від якого у професійному житті вимагають поєднання практичної діяльності з науковими дослідженнями.

Перелік пропонованих спеціалізацій для вчителів початкової школи відзначений багатовекторністю:

1. Дошкільна і початкова освіта – 25 кр.
2. Мистецтво – 25 кр.
3. Музична освіта – 30 кр.
4. Фінська мова і література – 25 кр.
5. Текстильне рукоділля – 25 кр.
6. Технологічна освіта і рукоділля – 25 кр.
7. Фізична освіта – 25 кр.

8. Навчальний план JULIET (Jyväskylä University Language Innovations and Educational Theory Programme) – 25+10 кр.

9. Драматична освіта – 25 кр.

До прикладу, для того, щоб учитель початкових класів здобув право викладати іноземну мову він має отримати відповідну спеціалізацію в університеті (language as a minor). Відтак, ще на етапі вступних тестувань з групи абітурієнтів на спеціальність «вчитель початкової школи» обирають 10-15 осіб, які бажають викладати англійську (так звані home groups). У подальшому, тижневе навантаження для вивчення іноземної мови такими студентами становить в середньому 4-6 годин.

Так, отримуючи спеціалізацію з англійської мови у Ювяскюльському університеті (University of Jyväskylä) майбутні вчителі початкової школи мають можливість пройти програму JULIET (Jyväskylä University Language Innovation

and Educational Theory Programme), яка діє з 1995 року; вступити до мовного відділу, або до відкритого університету, де відбудуватиметься їх підготовка до навчання англійської мови молодших школярів. Загальна кількість кредитів, відведених для спеціалізації «Англійська мова» в робочих планах підготовки студентів становить 25 кредитів ECTS.

Характерною ознакою освітнього процесу є диверсифікація форм і методів проведення навчальних занять та система оцінювання навчальних досягнень. Робочий день студента, в середньому, триває 6 годин. Навчання здійснюється переважно у парах та групах, що передбачає взаємооцінювання, а також розвиток рефлексивних навичок, а роль викладача зводиться до координатора освітнього процесу. Найпопулярнішими формами оцінювання є критеріальний (criteria assessment), самоаналіз, рефлексія власної діяльності (self evaluation) та взаємооцінювання (peer evaluation). Цікавим є той факт, що виробнича практика, до прикладу, не передбачає оцінювання балами. Вона запланована на перший (5 кр.) та третій (6 кр.) курси освітнього рівня «бакалавр». На третьому курсі студенти здійснюють бакалаврське дослідження, яке не обов'язково завершують, якщо планують продовжувати навчання у магістратурі. Саме така структура організації освітнього процесу надає автономність студенту, а також сприяє вибудовуванню його індивідуальної освітньої траєкторії.

Якісні показники вищої педагогічної освіти у Фінляндській Республіці обумовлено як змістовими чинниками, так й специфікою організації освітнього процесу. Відтак, для реалізації освітніх цілей, зазначених у навчальному плані [5] та забезпечення якісної професійної підготовки педагога у Фінляндській Республіці поряд з традиційними застосовують інноваційні технології навчання, серед них: кооперативне навчання, проблемне навчання, рефлексивні практики, а також застосування комп'ютерних технологій. Це далеко не повний перелік технологій, що сьогодні є популярними в університетах Фінляндської Республіки [10]. Серед поширених інноваційних технологій навчання, що набули популярності в останні роки, варто відзначити: дистанційні технології, інформаційно-комунікаційні технології, інтерактивні технології, а також предметномовне інтегроване навчання (CLIL). Вибір вищезазначених технологій обумовлений чинниками, що є ключовими для системи освіти Фінляндської Республіки, а також формуванням серед іншого навичок XXI століття, а саме: творчості та інноваційності, критичного мислення і вміння вирішувати проблеми, комунікативних навичок та навичок співробітництва [12], про що свідчать такі блоки освітньої програми підготовки вчителів початкової школи: «Наукове мислення і знання», «Взаємодія і співпраця» тощо.

Нааявність високоякісних технологій та стрімкий розвиток освітнього середовища обумовлює застосування дистанційних та інформаційно-комунікаційних технологій. Дедалі більшої популярності набуває створення віртуальних середовищ, якими активно користуються всі учасники освітнього процесу у Фінляндській Республіці. Серед них відзначимо optima, peda.net та інші

аналоги, де вчителі розміщують навчально-методичні матеріали, рекомендації, а також збирають, перевіряють та зберігають учнівські роботи.

Окрім широкого застосування інноваційних технологій навчання, характерною ознакою процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи є орієнтир на організацію навчання на дослідницьких засадах (research-based education), що передбачає інтеграцію теорії, дослідницьких методів та практики, завдяки яким у студентів формується розуміння системи та міждисциплінарної природи освітньої практики [10].

Однією з цінностей, якою наділені педагоги у Фінляндській Республіці, що частково зумовлює попит на педагогічну професію, є свобода, що реалізується у вільному виборі методів викладання і трансляції учням інформації, засобів поточного педагогічного оцінювання тощо [4, с. 153]. Наприклад, затверджена загальнонаціональна шкільна програма визначає тільки загальні вимоги результатів навчання, а не шляхи їх досягнення, що й зумовлює вибір стратегій, особливості розробки програм та планування освітнього процесу. Все це вимагає від педагога сформованості таких компетентностей: предметна (field competence), дослідницька (research competence), курікулярна (curriculum competence), безперервного навчання (lifelong learning competence), емоційна (emotional competence),

соціальна (social competence), комунікативна (communication competence), інформаційно-комунікаційна (information and communication technologies – ICT competence), інтелектуальна (intellectual competence), ситуативна (situational competence), часова (time competence) [3, с. 119].

Висновки і пропозиції. Забезпечення якості педагогічної освіти у Фінляндській Республіці, на наш погляд, обумовлено високим рівнем конкуренції серед абітурієнтів на етапі вступу у ВНЗ, структурою професійної підготовки фахівця, зокрема, вдалим поєднанням теоретичної та практичної складових, їх змістовим та організаційним наповненням; застосуванням інноваційних технологій навчання; варіативністю спеціалізацій, а також широкими соціальними гарантіями; автономією університетів у визначенні змісту підготовки педагогів, автономією вчителя, яка полягає у вільному виборі методів, засобів навчання. Упевнені, що зазначені вище чинники сприяють забезпеченню відбору талановитої та вмотивованої молоді, яка реалізуватиме принципи навчання для майбутнього та забезпечуватиме якість освіти.

Безумовно, матеріал, викладений у межах статті, не вичерпує тему дослідження, тому перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у детальному дослідженні системи моніторингу якості підготовки майбутніх учителів початкової школи у Фінляндській Республіці.

Список літератури:

1. Базелюк Н.В. Розвиток системи педагогічної освіти у Фінляндії в історичній перспективі / Н.В. Базелюк // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2012. – № 37. – С. 300-306.
2. Котун К.В. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у Фінляндії / К.В. Котун // ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Том I(1): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – К.: Гнозис, 2012. – С. 309-315.
3. Котун К.В. Розвиток компетентності як важлива складова професійної підготовки педагогічного персоналу Фінляндії / К.В. Котун // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. – № 1. – С. 116-122.
4. Сисоева С.О., Кристопчук Т.Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник / С.О. Сисоева, Т.Є. Кристопчук; Київський університет імені Бориса Грінченка. – Рівне: Овід, 2012. – 352 с.
5. Department of teacher education. Curriculum plans 2014-2017 (2014). Retrieved from: https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/okl/opiskelu/luokanopettajakoulutus/luokanopettajakoulutus/Curriculum2014_English.pdf
6. Finnish education in a nutshell (2017). Retrieved from: http://www.oph.fi/download/146428_Finnish_Education_in_a_Nutshell.pdf
7. Malinen O., Teacher education in Finland: a review of a national effort for preparing teachers for the future. The Curriculum Journal. 2012, Vol. 23 – Issue 4. p. 567 – 584. DOI: 10.1080/09585176.2012.731011
8. Preparing Teachers and Developing School Leaders for the 21st Century. Lessons from around the world (2012). Retrieved from: <https://www.oecd.org/site/eduistp2012/49850576.pdf>
9. STEP. Subject teacher education programme. Application guide // University of Helsinki (2016). Retrieved from: http://www.helsinki.fi/teachereducation/step/information/admissionrequirements/STEP_APPLICATION_GUIDE_2016.pdf
10. Teacher education around the world: changing policies and practices / edited by Linda Darling-Hammond and Ann Lieberman (2012). Retrieved from: <https://books.google.com.ua/books?id=z3gtb9saCagC&lpg=PA5&dq=two-phase%20entrance%20exams%20for%20a%20teacher%20in%20Finland&hl=uk&pg=PP1#v=onepage&q=two-phase%20entrance%20exams%20for%20a%20teacher%20in%20Finland&f=false>
11. Teacher education in Finland, a leaflet (2014). Retrieved from: http://www.oph.fi/download/154491_Teacher_Education_in_Finland.pdf
12. 21st century skills (2016). Retrieved from: <http://edglossary.org/21st-century-skills>

Котенко О.В., Рудник Ю.В.

Киевский университет имени Бориса Гринченко

СТРУКТУРА СОДЕРЖАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В ФИНЛЯНДСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ

Аннотация

В статье проанализирована система профессиональной подготовки учителя начальной школы в Финляндской Республике. Рассмотрена её структура и содержание. Авторами охарактеризованы организационный и содержательный аспекты подготовки учителя начальной школы. Исследована структура типичной образовательной программы подготовки учителей начальной школы в Финляндской Республике на примере Ювяскюльского университета. Обоснованы и систематизированы факторы, которые обеспечивают качество образовательной системы Финляндской Республики, в целом, и профессиональной подготовки учителя начальной школы, в частности.

Ключевые слова: педагогическое образование в Финляндской Республике, профессиональная подготовка, учитель начальной школы, содержание и структура образовательной программы, инновационные технологии обучения.

Kotenko O.V., Rudnik Y.V.

Borys Grinchenko Kyiv University

THE STRUCTURE OF THE CONTENT OF PRIMARY TEACHER'S PROFESSIONAL TRAINING IN THE REPUBLIC OF FINLAND: TRADITIONS AND INNOVATIONS

Summary

The system of primary school teacher's professional training in the Republic of Finland has been analyzed in the article. The structure and content have been considered. Organizational and informative aspects of primary school teacher's training are characterized by the authors. The structure of typical primary school teacher's educational curriculum in the Republic of Finland based on University of Jyväskylä; is studied in the article. The factors that provide the quality of educational system of the Republic of Finland in general and primary school teacher's professional training in particular are grounded and systematized.

Keywords: pedagogical education of the Republic of Finland, professional training, primary school teacher, content and structure of the curriculum, innovational learning technologies.